

Irak Türkmen Türkçesi Dakuk İlçesinde Kır Bitki İsimleri (Dil İncelemesi)

Öğr. Gör. İbrahim Sabah Kasım
Kerkük Üniversitesi-İnsani Bilimler Eğitim Fakültesi

GİRİŞ

Türkmenler, Orta Asya'dan göç eden oğuzlardır. Çoğu tarihçilere göre İslamiyet'i kabul ettikten sonra Türkmen ismini alan bu Türk kavmi İslam ülkelerine yayılmış, kurduğu devlet ve beyliklerle bu ülkelerin kaderini çizmiş ve tarihinde çok belirgin bir rol oynamıştır. Oğuzların tarihi çok eskiye dayanır. Orhun abidelerinin kitabelerine göre o dönemde Oğuzların Türk kavimleri arasında önemli yeri olduğu anlaşılmaktadır. Türkmenlerin Irak'a Türkmençe ağızında, çevrenin ve diğer birçok şartların etkisiyle,

gelişleri birbirini izleyen çeşitli dönemlerde gerçekleşmiş, böylece sayıları çoğalarak önemleri artmıştır (Hürmüzlü, 2003, s.11-12). Türk kavimleri tarih boyunca geniş coğrafyalara yayılmış ve yerleştikleri bölgelerin toplumsal, kültürel ve geleneksel dinamiklerinden etkilenmişlerdir. Bu etkileşimlerin en belirgin yansıdığı alanlardan biri dildir. Irak'ta yaşayan Türkmenlerin ana dili Türkçe olup, bu dil tarihsel süreç içerisinde çeşitli değişimlere uğramıştır.

Arapça ve Farsça kelimeler bariz bir şekilde görünür. Yine aynı şartların

etkisiyle konuşma ve yazı dilinde Türkçe kullanılmayan ancak Arapça ve Farsçada harf ve telaffuzların kullanıldığı görülür. Tarım ile uğraşan Irak Türkmenleri, bitki çeşitliliği konusunda geniş bir bilgi birikimine sahiptir. Bu durum, onların bitki adlandırma süreçlerinde hem Eski Türkçeden gelen kelimeleri kullanmalarına hem de yeni bitki türleriyle karşılaştıklarında yeni sözcükler türetmelerine yol açmıştır. Bazı bitki isimleri, doğrudan Arapça veya Farsçadan alınarak kullanılmış, bazıları ise bitkilerin faydaları veya fiziksel özellikleri alınarak türetilmiştir (Hürmüzlü,2013,s.17).

Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerden biri olan Dakuk, Irak'ın Kerkük kentinin yaklaşık 40 km güneyinde, Bağdat-Kerkük anayolu üzerinde konumlanmaktadır (Saatçi, 2009: 171). Kasaba, doğrudan anayolun iki yanına yayılmış bir yerleşim alanıdır Tarih boyunca farklı isimlerle anılan bu bölge,

kaynaklarda "Dakuka", "Dekuk" ve "Tauk" gibi adlarla geçmektedir. Günümüzde ise en yaygın kullanım şekli "Tavuk"tur (Saatçi, 2009: 172). Dakuk şehri, Irakın en eski yerleşim yerlerinden biri olup bölge tarihinde yüzlerce yıldır iskân edilmektedir. Günümüzde başkent Bağdat'ın kuzeydoğusundaki Kerkük valiliğinin bir bölgesini temsil etmektedir. Dakuk şehrinin alanı yaklaşık 120 kilometrekaredir ve yaklaşık 100.000 kişi yaşamaktadır. Dakuk sakinlerinin büyük bir kısmı tarım ve hayvancılıkla uğraştığı için, şehirdeki yaşam tarımla iç içedir. Dakuk'taki üzüm bağları ve meyve bahçeler Kerkük vilayetinin en kaliteli meyve bahçeleri arasında kabul edilmektedir.

Tarihsel süreç içinde bölgenin adı Dakuka'dan Dekuk'a, ardından Tavuk ve Tavık'a dönüşmüştür. Türkmen halkı burayı "Tavuk" olarak adlandırmaktadır. (Bakır, Kayalan, 2020,s.12).

Dakuk'ta yaşayan Türkmenler, inanç sistemleri ve bu inançların şekillendirdiği yaşam tarzları bakımından kendilerine özgü bir kültürel yapıya sahiptir. Özellikle dini ve manevi mekânlara büyük önem vermektedirler. Bölgedeki en dikkat çekici mekânlardan biri, Dakuk'un kuzeyinde yer alan İmam Zeynel Abidin makamıdır. Burası, İmam Hüseyin'in oğlu Zeynel Abidin'e ait bir yatır olduğuna inanılan bir bölgedir. Ancak tarihi kaynaklar, Zeynel Abidin'in türbesinin Medine'deki Baki Mezarlığı'nda bulunduğunu göstermektedir. Bu nedenle bazı araştırmacılar, Dakuk'taki türbenin Ehl-i Beyt soyundan gelen başka bir şahsa ait olabileceğini düşünmektedir (Bakır, Kayalan, 2020,s.34-35),

Dakuk, tarihi ve kültürel mirasıyla önemli bir Türkmen yerleşim yeri olmasının yanı sıra, eğitim seviyesi açısından da dikkat çekicidir.

Bölgedeki okuma-yazma oranı oldukça yüksek olup, buradan pek çok şair, akademisyen ve araştırmacı yetişmiştir. Türkmen toplumu, tarih boyunca bilgiye ve eğitime verdiği önemle öne çıkmış ve bu kültürel birikimini günümüze kadar taşımayı başarmıştır.

Eskiden Dakukta bitkiler pek çok idi. Halk bitkilerin adlarını biliyor idi. Zaman ilerledikçe bir yandan kuyularda su azalmaya ve bir süre sonra yok olmaya başladı. Öte yandan yağmur nimeti de azaldı. Böylece Dakuk bölgesinde kuraklık ve yarım çöl havası hüküm sürmeye başladı. Buna istinaden Dakukta daha çok kır bitkileri bulunmaktadır.

Irak Türkmencesinde Kullanılan Farsça kelimelerin bir kısmı anlam ve telaffuz açısından değişime uğramış bir kısmı da Farsçadaki anlamıyla kullanılmaktadır(Khairullah,2011, s.9). Dünyanın geniş alanlarda dağılan Türk kavimleri, yerleştikleri

yerlerin birtakım toplumsal, sosyal, kültürel ve geleneksel özelliklerin etkisi altında kalmıştır (Şerif, 2011, s.1). Bu çalışmada, Irak Türkmen ağızlarında Dakuk ilçesinde kullanılan eski bitki isimleri derlenmiş; bu isimlerin Türkiye Türkçesi ve Eski Türkçe karşılıkları ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi hedeflenmiştir. Irak Türkmenleri, kullandıkları Farsça ve Arapça alıntı kelimeleri kendi ses özelliklerine uygun hâle getirmişler. Bu yüzden alıntı kelimelerde bazı ses değişimleri, ses düşmeleri, ses türemeleri ve anlam kaymaları olmuştur.

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ VE SEMBOLLER

- ‘ Arapçada kullanılan ayın sesi “ع“
- Ünlülerde kullanılan uzunluk işareti

ğ Arapçada kullanılan gayın sesi“ع“

h Arka damak h sesi“ح“

h Hırıltılı he sesi“خ“

k Arka damak k sesi“ق“

>/< Kelimenin yapı bakımından gelişimini gösteren işarettir.

KISALTMALAR

TS Türkçe Sözlük

KA Kerkük Türkçesi Sözlüğü

Far. Farsça

Ar. Arapça

DA Dakuk ağızı

EDPT Etymological Dictionary of Pre Thirteenth Century Turkish

DLT Divan-ü Lügat-it-Türk

DS Derleme Sözlüğü

Dakuk İlçesinde Kullanılan Bitki

Adları

1. At yağı (آت ياغی):

Sapsız bir bitkidir. Yaprakları dört bir yana serilir, yaprakları girintili çıkıntılıdır. Çiçek açtığı görülmemiştir. Davarlara çok faydalı olduğu söylenirdi (Dakuklu,2009,s.10).

Yağır, kelimesi Divani Lügati Türk'te şöyle geçmektedir. At, katır ve eşek gibi hayvanların sırtında semer ve eyerin vurmasıyla meydana gelen yara, yağır (DLT III, s.9).

Yağır kelimesi Birinci anlam olarak atın omuzları ve ikinci anlam olarak ise eyerden oluşan yara anlamına gelir (Cls, 905).

Oldukça eski olduğu düşünülen bu hem Clauson'da hem de Kaşgarlı Mahmud'un sözlüğünde rastlanmaktadır. Günümüz Türkçe atkuyruğu olarak kullanılmaktadır.

Dakuk ilçesinde mecazı anlam olarak atın yarasına iyi geldiği için bu isim kullanılmıştır.

2. Pissig kuyruğu (بيسيك قویروغو):

Bir karış boylu yabani bitkidir, yaprağı buğday yaprağına benzer, yumuşak tıpkı kedi kuyruğuna benzer. Bir sap üzerine biter. Dakuk bölgesinde bol bol biten bir bitkidir (Dakuklu,2009,s.11).

Günümüz Türkçesinde halk dilinde de kullanılan (pisik) kelimesi kedi anlamına gelmektedir. Pissig kelimesinde ikizleşme görülmektedir. Son harfinde ise k – g ünsüzünün değişimi görülmektedir.

3. Cegen (جه كه ن):

Kamışa benzeyen bir bitkidir, dal ve saplarından uzun süpürge yapılır, çiçek yerine yukarıdan ince tüylü ve yumuşak başak çıkar. Tatlı olduğundan çocuklar başağı yerler.

Köylerde çamur damların tavanına koyulur(Dakuklu,2009,s.11).

Buğday sapı, süpürge otu (KA, s. 101. a)

yigen: Hasarda yapılan kovalak otu (DLT III, 23b).

Yigen, Uzun, sert bozkır otu anlamına gelmektedir.(EDPT, 913).

Cegen, Dövende ezilmeyen çavdar, Buğday sapı (DS III, 874).

Oldukça eski olduğu düşünülen bu sözcük Clauson'da hem de Kâşgarlı Mahmud'un sözlüğünde rastlanmaktadır:

4. Çoğan (جوغان) :

(sabun otu) Eskiden sabun kıt olduğu zamanlarda savaşlar sırasında kökü sabun yerine çamaşır yıkamaya kullanılırdı. Kök sabun gibi köpüklenirdi (Dakuklu,2009,s.12).

Günümüz Türkçesinde Çöven olarak geçmektedir. Kelime v-ğ ve e-a değişimine uğramıştır. Çamaşır

yıkamakta kullanılan sarı renkte bir bitki kökü, helvacı kökü, çöven (KA,s. 116 a.).

çoğan– Kökü ve dalları sabun gibi köpüren hem helvacılıkta hem de temizlik işlerinde kullanılan bir bitki, çöven (DS, s. 1256 b).

yungak, çoğan kökü sabun gibi köpüren bir çeşit bitki (DLT III, 44a).

5. ilan yastığı (ایلان یاصدیگی):

Yılan yastığıgiller familyasından yabancı bir bitkidir. Yaprakları kırmızı ve büyüktür. Çiçekleri içeriden kırmızı dışarıdan biraz beyazdır. Çiçekleri, yaprakları kadife gibi yumuşaktır(Dakuklu,2009,s.10).

(ilan) kelimesinde (y) harfinin düşmesi görülmektedir. (yastığı) kelimesinde ise (ğ~ğ) harfinin değişmesi meydana gelmiştir. Kelimenin günümüz Türkçesi (Yılan yastığı) dır.

6. Yarpuz

Ballıbaba giller familyasından çiçekleri birbirinden ayrı halka şeklinde kokulu bir kır bitkisidir, yapraklarının kaynatılmış suyu karın ağrısına iyi gelir, aynı zamanda kurutulmuş yaprağı çeşni vermek için bakla üzerine serpilir(Dakuklu,2009,s.17).

Yarpuz, güzel kokulu bir ot, kır nanesi (DLT III, 39 b).

Yarpuz, nane ailesinden, genellikle nane otu olan bir ot veya otlardır (CLS, 957 b).

Oldukça eski olduğu düşünülen bu sözcük Clauson'da hem de Kâşgarlı Mahmud'un sözlüğünde rastlanmaktadır:

7. Pencer (به نجر):

Tarla kenarlarında bol bol biten bir kır bitkisidir. Halk bunu doğramakla yer veya yağla kavurur. Irak Türkmen ağızlarında kullanılan bu kelimenin kökeni Arapçadır(Dakuklu,2010,s.11).

Ebegümece (KA, 259 B)).

Ebe gömeci Anlamı kendi kendine yetişen yemeği yapılan bir çeşit ot, ebe gömeci DS, (s. 1652 A).

Türk Dil kurumunda ebegümece olarak geçmektedir. Ebegümece gillerden kendiliğinden yetişen mor çiçekli bir bitkidir TS (s. 668 A). Günümüz Türkçesinde ebegümece olarak kullanılmaktadır.

8. dewe dabanı (دوه دابانی):

Bileşikgiller familyasından ince yaprakları vardır. Domalan ve patatese benziyen kökü çocuklar tarafından kazılarak yenilir(Dakuklu,2010,s.12).

İlkbaharda kırlarda ve tarlalarda biten pembe çiçekli bir çeşit mantar bitkisidir (KA 125 b) (Dewe) kelimesinde (v~w) ünsüzü değişimi meydana gelmiştir. (Dabanı) kelimesinde ise (t~d) ünsüzü değişimi meydana gelmiştir.

Kelimenin günümüz Türkiye Türkçesi (Deve tabanı) dır.

9. ‘acı kavuğ (عجى قاووغ):

(Ebu cehl karpuzu) yaprağı karpuz yaprağına benzer alma gibi meyvesi çok acıdır. Mayasıl hastalığına tutulanlar için çok iyidir(Dakuklu,2010,s.13).

Kavuğ kelimesi Divani Lügati Türk'te kagun şeklinde geçmiştir. Anlamı kavun meyvesidir. (DLT I s.15)

Clausonda ise ka:gu:n şeklinde görülmektedir. Anlamı ise kavun meyvesidir. (CIs 611 b)

Ses bakımından kelimenin başında (ع) harfi bulunmaktadır. (Kavuğ) kelimesinde bulunan (n~ğ) ünsüzünün değişmesi görülmektedir. Kelimenin günümüz Türkiye Türkçesi (acı kavun) dur.

10. Topalag (طوبالاغ)

Toprak altında kara renkli toparlak yumruları halk hekimliğinde kullanılır. Tohumu döğülerek karın

ağrısına çok iyi

gelir(Dakuklu,2010,s.14). Topalağ ~ toppalağ kök sapları karın ağrısı gidermek için kullanılan, içi beyaz dışı siyah renkte yabancı bitki (KA, 302 A).

Divani Lügati Türk'te topulgak şeklinde geçmektedir. Anlamı ise yaraya konulan bir ot, topalak otu (DLT IV. 124)

Clausunda tupulga:k şeklinde geçmektedir. Anlamı ise, bir zeytin büyüklüğünde veya daha büyük siyah, içi beyaz ve hoş kokulu bir köktür. İdrar söktürücüdür. Mesanedeki taşları eritir, damarları temizler, yaraları iyileştirir (EDPT, 441 a).

Oldukça eski olduğu düşünülen Clauson'da hem de Kâşgarlı Mahmud'un sözlüğünde rastlanmaktadır.

11. kalgan (قالغان):

Deve dikenli bileşikgiller familyasından sulak yerlerde biten boyu bir metre kadar yüksekler taze iken dalı halk tarafından yenilir(Dakuklu,2009,s.15). Deve Dikeni (DS, 2621 b). qalağan~ qalğan bahar mevsimlerinde çöllerde biten, sapı çiğ olarak yenen yabani bir bitki (KA, s. 202 a). Türkçesi kangal bitkisidir.

12. Yavşan (ياوشان)

Çiçekleri mavi ve beyaz renkte olan bir bitkidir. Yuvarlak saplı ve taze iken kokusuz kuruduktan sonra tatlı kokan yavşan eskiden Dakuk ta tendir yakmakta kullanılırdı. Oduncular hayvan üzerinde yavşan yükleri satarlardı(Dakuklu,2009,s.17).

Kerkük Türkçesi sözlüğünde, sapı yakıt olarak kullanılan bir kır bitkisi anlamına gelmektedir. (KTS, 324 b)

Derleme sözlüğünde, özel kokulu, acı, kaynatılıp suyu em olarak içilen bir ot. Yakacak olarak kullanılan bir ot anlamına gelmektedir (DS, 4208 A).

Divani Lügati Türk'te yapçan şeklinde görülmektedir. Anlamı ise yavşan otudur. Yavşan dahi denir (DLT III, 37 b)

13. Murçalığ (مورچالغ)

Soğan ve sarımsak yaprakları gibi mavi renkli çiçek açan bir kır bitkisidir. Küçük bir soğan kadarı olan kökü ateşe bırakılır yenilir, tadı yumurta tadını okşar(Dakuklu,2009,s.17).

(Mırçalığ) Baharda kırlarda biten ve çiğnenerek yenen yabani ot(KA, 233 b)

(Murçalıh) Toprakta çıkarılan yenen beyaz renkte, ince kabuklu ve tatlı bir çeşit yumru kök (DS, 3221 a).

Dakuk bölgesinde kullanılan
murçalığ kelimesinde m~b ve ğ~k
ünsüz harfi değişimi olmuştur.
Günümüz Türkçesi Burçalak-
bırçalıktır.

14. Gömeren (كومه ره ن)

Zambak giller familyasından yabani
bir bitkidir. Yaprakları soğan,
sarımsak yaprağı gibi tadı sarımsak
tadı veren Gömeren yabani
sarımsaktır. Çobanlar, tarlalarda
çalışanlar eskiden ekmekle
yerlermiş(Dakuklu,2009,s.16).

Kövürge:n , yabani soğan (Cls, 691
b)

Gömürgen, yabani sarımsak (DS 6,
2151 B). Çiğ olarak yenilen,
sarmısağa benzer bir çe it yaban
otu, yaban sarımsağı.” (DS VIII,
2967).

Küwürgen, Dağ soğanı Oğuzlar
buna kümürgen derler (DLT I ,
522).

Oldukça eski olduğu düşünülen
Clauson'da hem de Kâşgarlı

Mahmud'un sözlüğünde
rastlanmaktadır:

15. Tülkü Kıuyruğu (تولكو قويرغو):

Tilkikuyruğu bileşikgiller
familyasından bir kır bitkisidir. Dal ve
saplarından uzun süpürgeler yapılır.
Çiçek yerine yukarıdan ince telli ve
yumuşak başak çıkar. Tatlı
olduğundan çocuklar başağı
yerler(Dakuklu,2009,s.10). (Tülkü
kelimesinde bulunan sesli harfler
(i~ü) değişimine uğramıştır.
(Kıuyruğu) kelimesinde bulunan
(k~K) ünsüzü ve (ğ~g) ünsüzü
değişime uğramıştır. Kelimenin
günümüz Türkiye Türkçesi (Tilki
kapan) dır.

16. Çakır tikan (چاقير تیکان)

Dikenli bir bitkidir, halk hekimliğinde
kullanılan bitkiye yazı dilinde (deve
elması) denilir. Eskiden halk bunu

toplar tandır ve ocaklarda yakıt olarak kullanırdı(Dakuklu,2010,s.11).

çaqır tikan ~çaqqır tikan kırdaki biten diken biçiminde bir bitki, kara diken.

çakır gök gözlü, çakır gözlü (DLT, I 363 b)

çakır mavi, mavi~ gri göz anlamına gelir (CLS, 409 b).

Çakır kelimesi mavi ve mavi ~ gri renk anlamına geldiği için mecazi anlam olarak bu bitkiye çakır diken yani mavi diken anlamına geldiği düşünülmektedir. Diken kelimesinin başında olan t~d ünsüzü değişime uğramıştır.

17. turpacık (تورپاجك) (<Far. Turp - T. cık)

Turp giller familyasından bir bitkidir, iki çeşittir biri ak öteki kırmızı çiçek açar, tıpkı turp tadını verir, çobanlar çiftçiler ekmekle bitkiyi turp yerine

yerler, sözlükte adına birde (yabani turpu) vardır(Dakuklu,2009,s.11).

Turp, Farsça bir kelimelerdir.

Anlamı kökü yenen malum bitkidir.

Günümüz Türkçesinde adı yabani turptur. Dakuk ağzında turp şeklinde ve onun hacminden küçük olduğu için küçültme eki çık getirilerek küçük turp anlamına gelmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada, Irak Türkmenlerinin yoğun olarak yaşadığı Dakuk bölgesinde kullanılan kır bitki isimleri derlenmiş ve bu adlar Türkiye Türkçesi ile Eski Türkçe karşılıkları bakımından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bitki adlarının önemli bir kısmının oldukça eski köklere dayandığı, bazılarının ise Arapça ve Farsçadan alındığı tespit edilmiştir. Türkmenler, bu alıntı kelimeleri kendi

fonetik özelliklerine uyarlayarak yaşatmış, bu süreçte çeşitli ses olayları (ünlü düşmesi, ünsüz değişimi türeme, vb.)

Dakuk ağzında tespit edilen bitki isimlerinin büyük bir kısmı, halkın günlük yaşamında ve halk hekimliğinde aktif olarak kullanılmaktadır. Bu da söz konusu kelimelerin sadece dilsel değil, aynı zamanda sosyal-kültürel bir değer taşıdığını göstermektedir. Türkmen ağzındaki bu eski ve yerel kelimelerin korunması, hem dilin tarihi gelişimi hem de kültürel hafızanın yaşatılması açısından büyük önem arz etmektedir.

Çalışmanın gelecekte yapılacak ağız araştırmalarına, Türkmençe sözlük ve dil çalışmalarına katkı sunması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Atalay, Besim. **Divan-ü Lügat-it Türk Tercümesi**, 1985, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

1. Clauson, Sir Gerard, **Etymological Dictionary of Pre Thirteenth Century Turkishz Oxford at the clarendon press**,1972.
2. **Derleme Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları,2009.
3. Hürmüzlü, Habib, **Kerkük Türkçe Sözlüğü**, 2003, Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul.
4. Hürmüzlü, Erşat, **Türkmenler ve Irak**, 2003, Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul.
5. Kemali, Usame –SİNJAR, Ammar, M. S. **Irak Yönetimi Altında Türkmenler**, 2017, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
6. Khayrullah, Hamdi Latif, **Abstract Persian Words used in the Iraqi Turkmen Language**, 2019, Journal of Kirkuk University Humanity Studies, Volume 14, Issue 2.
7. Öcal, Safa, **Eski Türklerde Yemek**,1985,Türk Dünyası Araştırmaları Fındıkoğlu Armağanı, Sayı 135, İstanbul.
8. Ögel, Bahaeddin, **İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi Orta Asya Kaynak Ve Bulantılarına Göre 2. baskı**,1984, Türk Tarihi Kurumu Yayınları, Ankara.

9. Saatçi, Suphi, **Irak Türkmen Boyları, Oymaklar ve Yerleşme Bölgeleri**, 2009, Kerkük Vakfı 2. Basım, Ötüken Neşriyat: İstanbul.
10. Şerif, Mehmet Ali, **Irak Türkçesiyle Türkiye Türkçesinde Deyimler (Mukayeseli Çalışma)**, 2011, Journal of Kirkuk University
11. Humanity Studies, Volume 6, Issue 2.
12. **Türkçe Sözlük**, 2011, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
13. داوقلو, محمد خورشيد (2010), داقوق - طاووق سوقاقلاريندا أوجونجو كتاب, كركوك.
14. داوقلو, محمد خورشيد (2009), داقوق - طاووق داغارجيغي اكيينجي كتاب, كركوك.

ABSTRACT

The dialect spoken by Iraqi Turkmens belongs to the Azerbaijani Turkish dialect group within the eastern branch of the Southwestern Oghuz Group. Iraqi Turkmens are Oghuz people who migrated from Central Asia. In written language, Turkmens use Turkish rather than their spoken dialects.

As Turkmens interact with their surroundings in their new living areas, they update their knowledge of plant varieties. While preserving the old Turkish plant names they have traditionally used, they have occasionally adopted Arabic or Persian names for new species. In some cases, they have even created new terms that align with their linguistic structure.

This study compiles old plant names used in the Dakuk district within Iraqi Turkmen dialects and aims to examine them comparatively with their equivalents in Turkish and Old Turkish. Iraqi Turkmens have adapted borrowed Persian and Arabic words to fit their phonetic characteristics. Consequently, these loanwords have undergone phonetic changes, including sound shifts, elisions, additions, and semantic shifts.

المخلص

اللهجة التي يتحدث بها تركمان العراق تنتمي إلى مجموعة لهجات اللغة الأذربيجانية التركية، والتي تقع ضمن الفرع الشرقي لمجموعة الأوغوز الجنوبية الغربية. يُعد تركمان العراق من الأوغوز الذين هاجروا من آسيا الوسطى. وفي اللغة المكتوبة، يستخدم التركمان اللغة التركية بدلاً من لهجاتهم المحكية.

نظراً لتفاعل التركمان مع بيئتهم في مناطق سكنهم الجديدة، قاموا بتحديث معرفتهم بأنواع النباتات التي واجهوها. وبينما استمروا في الحفاظ على أسماء النباتات التركية القديمة التي استخدموها تقليدياً، تبناً في بعض الأحيان أسماء عربية أو فارسية للأنواع الجديدة، بل وابتكروا مصطلحات جديدة تتماشى مع بنيتهم اللغوية في بعض الحالات. تهدف هذه الدراسة إلى جمع أسماء النباتات القديمة المستخدمة في لهجات تركمان العراق في قضاء داقوق، ومقارنتها بشكل تحليلي مع نظيراتها في اللغة التركية واللغة التركية القديمة. وقد قام تركمان العراق بتكييف الكلمات المستعارة من الفارسية والعربية بما يتناسب مع خصائصهم الصوتية، مما أدى إلى حدوث تغييرات صوتية مثل التحولات الصوتية، وحذف بعض الأصوات، وإضافة أصوات جديدة، بالإضافة إلى تغييرات دلالية في معاني الكلمات.

الكلمات الدلالية: تركمان العراق، الدقوق، الأوغوز، أسماء النباتات، الكلمات المستعارة.

Key words: Iraqi Turkmen,
Dakuk, Oghuz, plant names,
loanwords.